

Sygn. akt III KK 175/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Michał Laskowski

SSN Marian Buliński

Protokolant Jolanta Włostowska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej
w sprawie M.T.

w przedmiocie wyroku łącznego

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 7 grudnia 2017 r.,

kasacji, wniesionej przez obrońcę skazanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 12 maja 2016 r.,

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w [...]

z dnia 10 listopada 2015 r.

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...].**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w [...] po rozpoznaniu sprawy M.T., skazanego
prawomocnymi wyrokami:

1. Sądu Rejonowego w [...] z dnia 16 marca 2004 r. w sprawie III Ks 7/04, za popełniony w okresie od stycznia 2001 r. do września 2001 r., czyn z art. 77 § 2 k.k.s. w zw. z art. 23 § 1 i 3 k.k.s. na karę 25 stawek dziennych grzywny przy określeniu wysokości jednej stawki dziennej na kwotę 40 zł;
2. Sądu Rejonowego w [...] z dnia 28 stycznia 2005 r. w sprawie XIII Ks 820/04, za popełniony w okresach: wrzesień 1999 r., styczeń, luty kwiecień, maj, lipiec, sierpień 2000 r., styczeń – grudzień 2001 r., styczeń, luty, maj 2002 r., czyn z art. 77 § 2 k.k.s w zw. z art. 77 § 1 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. w zw. z art. 9 § 3 k.k.s. na karę 50 stawek dziennych grzywny przy określeniu wysokości jednej stawki dziennej na kwotę 40 zł;
3. Sądu Rejonowego w [...] z dnia 4 lutego 2005 r. w sprawie XIII Ks 819/04, za popełniony w okresach: do września do grudnia 2001 r., od stycznia do grudnia 2002 r. oraz od stycznia do października 2003 r., czyn z art. 77 § 2 k.k.s. na karę 100 stawek dziennych grzywny przy określeniu wysokości jednej stawki dziennej na kwotę 40 zł;
4. Sądu Rejonowego w [...] z dnia 18 marca 2005 r. w sprawie XIII Ks 84/05, za popełniony w okresach: luty, maj – grudzień 2002 r., styczeń-grudzień 2003 r., styczeń – maj 2004 r., czyn z art. 77 § 2 k.k.s. w zw. z art. 9 § 1 k.k.s. na karę 40 stawek dziennych grzywny przy określeniu wysokości jednej stawki dziennej na kwotę 40 zł;
5. Sądu Rejonowego w [...] z dnia 13 czerwca 2005 r. w sprawie XIII Ks 497/04, za popełniony w okresach: kwiecień – grudzień 2002 r. i styczeń – grudzień 2003 r., czyn z art. 77 § 2 k.k.s. w zw. z art. 9 § 1 k.k.s. na karę 20 stawek dziennych grzywny przy określeniu wysokości jednej stawki dziennej na kwotę 40 zł;
6. Sądu Rejonowego w [...] z dnia 27 grudnia 2007 r. w sprawie III K 1559/07, za popełniony w okresie wiosna – jesień 2000 r., czyn z art. 90 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane w zw. z art. 12 k.k. na karę 50 stawek dziennych grzywny przy określeniu wysokości jednej stawki dziennej na kwotę 20 zł;
7. Sądu Rejonowego w [...] z dnia 31 stycznia 2008 r. w sprawie III K 4649/04, za popełniony w okresie od dnia 31 stycznia 2000 r. do dnia 28 września 2001 r., czyn z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. na karę 2 lat pozbawienia wolności oraz za popełniony w okresie od czerwca 2004 r. do

lutego 2006 r. czyn z art. 77 § 2 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. na karę 100 stawek dziennych grzywny przy określeniu wysokości jednej stawki dziennej na kwotę 50 zł;

8. Sądu Okręgowego w [...] z dnia 10 czerwca 2009 r., w sprawie III K 184/07, za popełniony w okresie od dnia 8 lutego 2002 r. do dnia 15 lutego 2003 r., czyn z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. na karę 3 lat pozbawienia wolności i 200 stawek dziennych grzywny przy określeniu wysokości jednej stawki dziennej na kwotę 100 zł;

wyrokiem łącznym z dnia 10 listopada 2015 r., sygn. akt III K 52/15,:

I. na podstawie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k., w brzmieniu obowiązującym sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. (Dz. U. z 2015 r., poz. 396) w zw. z art. 39 § 1 i 2 k.k.s. połączył skazanemu:

- kary grzywny orzeczone wyrokami Sądu Rejonowego w [...] w sprawach III Ks 7/04, XIII Ks 819/04, XIII Ks 820/04, III Ks 497/04, XIII K 1559/07 i Sądu Okręgowego w [...] w sprawie III K 184/07 i wymierzył mu łączną karę grzywny 420 stawek dziennych przy określeniu wysokości jednej stawki na kwotę 40 zł;

- kary pozbawienia wolności orzeczone wyrokami Sądu Rejonowego w [...] w sprawie III K 4649/04, za czyn popełniony w okresie od dnia 31 stycznia 2000 r. do dnia 38 września 2001 r. oraz Sądu Okręgowego w [...] w sprawie III K 184/07 i wymierzył mu karę 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności;

II. na poczet orzeczonej kary łącznej grzywny zaliczył skazanemu grzywny uiszczone w sprawach podlegających łączeniu;

III. orzekł, że w pozostałym zakresie wyroki podlegające łączeniu pozostają do odrębnego wykonania;

IV. na podstawie art. 572 k.p.k. umorzył postępowanie w zakresie połączenia kar orzeczonych wyrokiem Sądu Rejonowego w [...] w sprawie XIII Ks 84/05 oraz Sądu Rejonowego w [...] w sprawie III K 4649/04 za czyn popełniony w okresie od czerwca 2004 r. do lutego 2006 r.

Wyrok łączny zaskarżył apelacją obrońca M.T.. Zarzucił w niej „rażącą niewspółmierność orzeczonej kary łącznej poprzez połączenie skazanemu kar pozbawienia wolności orzeczonych wyrokami: Sądu Rejonowego w [...] z dnia 31 stycznia 2008 r. w sprawie III K 4649/04 za czyn popełniony w okresie od

31.01.2000 do 28.09.2001 (2 lata pozbawienia wolności) oraz Sądu Okręgowego w [...] z dnia 10 czerwca 2009 r. w sprawie III K 184/07 za czyn popełniony w okresie od 8 lutego 2002 r. do 15 lutego 2003 r. (3 lata pozbawienia wolności) i wymierzenie skazanemu kary łącznej w wysokości 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności". W oparciu o ten zarzut wniósł o zmianę wyroku poprzez wymierzenie kary łącznej w wymiarze najwyższej kary jednostkowej przy zastosowaniu zasady pełniej absorpcji tj. 3 lat pozbawienia wolności.

Sąd Apelacyjny w [...], po rozpoznaniu apelacji obrońcy skazanego, wyrokiem z dnia 12 maja 2016 r., sygn. akt II AKa 59/16, zaskarżony wyrok sądu *meriti* utrzymał w mocy.

W kasacji wniesionej przez obrońcę skazanego od wyroku Sądu odwoławczego zarzucono rażące naruszenie prawa mogące mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, przez:

- 1) „obrazę prawa materialnego - art. 53 § 2 w zw. z art. 85 i 86 § 1 k.k. (w brzm. sprzed nowel. z 20.02.2015 r.) i 410 k.p.k. - poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające w pierwszym rzędzie na obuinstancyjnym pominięciu i nieuwzględnieniu zaistnienia (w okresie od uprawomocnienia się wyroków jednostkowych do daty orzekania) faktu daleko idącego pogorszenia się stanu zdrowia skazanego - należącego do nie wziętej pod rozwagę sfery właściwości i warunków osobistych podsądnego (jako ważkiego elementu ogólnej dyrektywy kodeksowej co do reguł prawidłowego wymiaru kary, mającego pełne zastosowanie także przy ferowaniu kary łącznej),
- 2) obrazę przepisów postępowania:
  - a) art. 453 § 2 w zw. z art. 6 k.p.k. na skutek nieodczytania przez SA podczas rozprawy apelacyjnej pisma skazanego z dnia 11.01.2016 r. (o nazwie: apelacja), zawierającego osobiste jego stanowisko odnoszące się do zapadłego w Sądzie Okręgowym wyroku łącznego oraz wskazującego na różnego rodzaju nieprawidłowości (wadliwości) tegoż rozstrzygnięcia,
  - b) art. 433 § 2 i art. 457 § 3 w zw. z art. 7 k.p.k. w wyniku:
    - wybitnej ogólnikowości warstwy motywacyjnej orzeczenia w zakresie podniesionych szczegółowych aspektów zarzutu apelacyjnego, powiązanego z

realiami zachodzącego w tej sprawie związku podmiotowo-przedmiotowego oraz zasadami orzekania współmiernej do tego kary łącznej,

- dowolnego (w świetle zarzutu 2a także przedwczesnego) uznania za właściwą analizy materiału sprawy dokonanej przez Sąd I inst., w tym co do prognozy kryminologicznej wobec osoby skazanego, jak też nietrafnego obuinstantcyjnego uznania za dość odległy związku czasowego pomiędzy czynami objętymi wyrokami jednostkowymi wymierzającymi kary pozbawienia wolności”.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji. W pisemnej odpowiedzi na kasację prokurator Prokuratury Regionalnej w [...] wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniesiona na korzyść skazanego przez jego obrońcę kasacja jest zasadna, chociaż nie wszystkie z podniesionych w niej zarzutów zasługiwały na podzielenie.

Bez wątpienia za chybiony uznać należy zarzut sformułowany w jej pkt 1 w części, w jakiej wskazuje na naruszenie prawa materialnego. Zarzut ten – na co trafnie zwrócił uwagę oskarżyciel publiczny w pisemnej odpowiedzi na kasację – charakteryzuje się niespójnością, podnosi się w nim bowiem naruszenie określonych przepisów Kodeksu karnego, a równocześnie twierdzi, że na etapie apelacyjnym doszło do obrazu przepisu prawa procesowego (art. 410 k.p.k.) regulującego postępowanie dowodowe. Pomijając w tym miejscu oczywisty fakt, że przeprowadzający kontrolę instancyjną Sąd Apelacyjny w [...] postępowania dowodowego w niniejszej sprawie nie prowadził, nie mógł więc tym samym uchybić normie tego postępowania dotyczącej (a zarzutu braku kompletności materiału dowodowego w zwykłym środку zaskarżenia nie podnoszono), nie można przecież mówić o obrazie prawa materialnego jeżeli jednocześnie kwestionuję się podstawę dowodową rozstrzygnięcia, a więc w rezultacie ustalone w sprawie fakty. Truizmem wydaje się również przypominanie, że o obrazie prawa materialnego można mówić wyłącznie wtedy, gdy nie podważa się ustaleń faktycznych, na podstawie których nastąpiło jego zastosowanie.

Oczywiste jest także i to, że za nieskuteczne uznane być musi podnoszenie w kasacji naruszenia art. 53 k.k. Przepis ten nie zawiera bowiem unormowania

stanowczego, zaś określone w nim dyrektywy i przesłanki podlegają ocenie w ramach swobodnego uznania sędziego. Sprawia to, że podważanie ocen dokonanych w tej sferze możliwe jest jedynie w ramach zarzutu z art. 438 pkt 4 k.p.k. (tak uczynił obrońca w zwykłym środku odwoławczym), a nie obraży prawa materialnego, natomiast zarzut rażącej niewspółmierności kary nie może być przedmiotem kontroli kasacyjnej (art. 523 § 1 zd. 2 k.p.k.), poza wypadkiem przewidzianym w art. 523 § 1a k.p.k., który w tej sprawie nie ma miejsca (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 28 maja 2015 r., II KK 126/15, LEX nr 1786791; z dnia 8 listopada 2016 r., III KK 191/16, LEX 2157276).

Całkowicie nietrafne jest również twierdzenie, że orzekając karę łączną 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności, Sąd *a quem* uchybił dyspozycji art. 86 § 1 k.k. Sąd ten, nie wydawał wszakże orzeczenia merytorycznego, a jedynie kontrolował rozstrzygnięcie zapadłe w tym zakresie przed Sądem pierwszej instancji, a przecież zgodnie z art. 519 k.p.k. kasacja strony może być skierowana wyłącznie przeciwko prawomocnemu wyrokowi sądu odwoławczego kończącemu postępowanie lub prawomocnemu postanowieniu tego Sądu w określonych ściśle kategoriach spraw. Co więcej, o naruszeniu wspomnianego przepisu można byłoby mówić wyłącznie wówczas, gdyby orzeczona kara łączna nie mieściła się w określonych w tym przepisie granicach, a więc wymierzona została w wysokości niższej niż najwyższa z kar wymierzonych za poszczególne pozostające w zbiegu realnym przestępstwa lub też przekroczyła ich sumę. W niniejszej sprawie orzekając karę łączną sąd mógł ją więc wymierzyć w granicach od 3 lat pozbawienia wolności do lat 5 i w tych granicach – co oczywiste – się utrzymał.

Nie można natomiast odmówić słuszności w odniesieniu do zarzutu podniesionego w pkt 2 lit. a kasacji, a pośrednio również w pkt 2 lit. b tiret 2 tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Poza sporem pozostaje, co przyznane zostało również w trakcie rozprawy kasacyjnej przez prokuratora Prokuratury Krajowej, że na etapie postępowania apelacyjnego doszło do uchybienia normie art. 453 § 2 k.p.k. Przepis ten przewiduje, że strona może składać wyjaśnienia, oświadczenia i wnioski ustnie lub na piśmie, przy czym złożone na piśmie odczytuje się, a jednocześnie stosuje się przepis art. 394 k.p.k. Rażącym naruszeniem prawa jest więc zaniechanie przez sąd odwoławczy odczytania pisemnego oświadczenia

oskarżonego lub uznania go za ujawnione bez odczytania w trybie przewidzianym w art. 394 § 2 k.p.k., w szczególności gdy oskarżony ten w rozprawie apelacyjnej nie uczestniczy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2013 r., V KK 266/12, LEX nr 1314494).

Tego rodzaju sytuacja wystąpiła w toku niniejszego postępowania. Z uwagi na treść art. 445 § 1 k.p.k. apelację od wyroku łącznego Sądu Okręgowego w [...] mógł sporządzić i podpisać wyłącznie obrońca skazanego. Tak też było w tym wypadku. M. T., po złożeniu osobiście sporządzonej przez siebie apelacji, wezwany został do usunięcia jej braku formalnego przez jej sporządzenie i podpisanie przez obrońcę i taka apelacja spełniająca wymogi formalne wniesiona została przez adw. C. K. Rzecz w tym, że wskazane wyżej pismo procesowe skazanego, zawierające jego zastrzeżenia i to ściśle sformułowane, pod adresem orzeczenia sądu *meriti* winno być wprowadzone do postępowania w trybie art. 453 § 2 k.p.k. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2008 r., III KK 446/07, LEX nr 406861). Nie chodzi przy tym o ewentualne zawarte w nim zarzuty, te bowiem mogły być wyłącznie przedmiotem środka odwoławczego złożonego przez uprawniony podmiot, lecz o te wyartykułowane w wystąpieniu skazanego twierdzenia, które mogły mieć znaczenie przy rozpatrywaniu apelacji sporządzonej przez jego obrońcę.

Autor kasacji wywodzi nadto, że wskazane uchybienie po stronie Sądu Apelacyjnego w [...] naruszało prawo skazanego do obrony, i z tym stwierdzeniem również trudno się nie zgodzić. W sytuacji, gdy oskarżony nie uczestniczy w rozprawie przed sądem odwoławczym, niezależnie od przyczyny takiego stanu rzeczy, co najmniej ujawnienie jego pisemnego oświadczenia, a tym samym zapoznania się z jego treścią przez inne uczestniczące w rozprawie strony (oskarżyciela publicznego i obrońcę), a także przez skład orzekający sądu, pozwala bez wątplenia na realizację jego prawa do obrony w znaczeniu materialnym (art. 6 k.p.k.). W wypadku pisma M.T. zatytułowanego „apelacja” jest to tym bardziej oczywiste, że zawierało ono wskazanie na okoliczności, które nie są obojętne przy orzekaniu w przedmiocie wyroku łącznego. Skazany podnosił w nim bowiem m.in. kwestię związaną ze swoim stanem zdrowia.

Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie wielokrotnie stwierdzał, że tego rodzaju okoliczności jak opinia o zachowaniu skazanego w okresie odbywania kary, jego warunki rodzinne, majątkowe i stan zdrowia, o których mowa w art. 571 § 1 k.p.k., mogą mieć znaczenie dla wymiaru kary łącznej, nie można im jednak nadawać nadmiernego znaczenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2014 r. V KK 12/14, LEX nr 1454015), a stan zdrowie można co najwyżej lokować w ramach dyrektywy prewencji indywidualnej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2013 r., III KK397/12, LEX nr 12943), nie oznacza to jednak, że okoliczności te z punktu widzenia wymiaru kary łącznej są obojętne. Świadczy o tym, mimo jego fakultatywnego charakteru, właśnie treść art. 571 § 1 k.p.k. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2007 r., III KK 394/06, Prok. i Pr. – orzeczn. 2007, nr 10, poz. 19). Powinność sądu orzekającego w przedmiocie wydania wyroku łącznego, określona w art. 571 § 1 k.p.k., ma służyć właściwemu kształtowaniu przez ten sąd wymiaru kary łącznej w oparciu o pełny, możliwy do ustalenia w realiach rozpoznawanej sprawy, zakres wiedzy o przestępstwach i ich sprawcy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2011 r., II KK 112/11, LEX nr 1084712).

W swoich rozważaniach, co do wymiaru kary orzeczonej przez Sąd Okręgowy Sąd drugiej instancji stwierdził wprawdzie, że sąd *meriti* w dostatecznym stopniu uwzględnił okoliczności dotyczące osoby skazanego, nie wynika jednak z tego, że kwestia stanu zdrowia M.T. pozostawała w zakresie jego rozważań, tym bardziej, że okoliczność powyższa, uwzględniając treść pisemnych motywów wyroku sądu *a quo*, który zagadnieniem tym się nie zajmował, została w rzeczywistości zasygnalizowana właśnie w nieodczytanym ani nieujawnionym w instancji apelacyjnej oświadczeniu skazanego zawartemu w piśmie z dnia 11 stycznia 2016 r. (k. 94-95).

Zestawienie wskazanych wyżej zaszłości nie pozostawia wątpliwości, że podniesione zasadnie w kasacji (o czym była mowa wyżej) rażące naruszenie art. 453 § 2 k.p.k. (a w konsekwencji tego również prawo skazanego do obrony), mogło mieć istotny – w rozumieniu art. 523 § 1 k.p.k. – wpływ na treść zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...], skoro jeden z elementów, który – chociaż nawet tylko w niewielkim stopniu – powinien być brany pod uwagę przy orzekaniu o karze

łącznej w wyroku łącznym, nie został przy rozstrzyganiu w tym przedmiocie w ogóle uwzględniony.

Konieczność ponowienia kontroli instancyjnej, skutkować musiała uchYLENIEM zaskarżonego wyroku. Procedując powtórnie sąd *ad quem*, uwzględni poczynione w niniejszym uzasadnieniu uwagi Sądu Najwyższego. Powinien mieć również w polu widzenia kierunek wniesionej w tej sprawie kasacji, zakres wcześniejszej apelacji (zarzut z art. 438 pkt 4 k.p.k. wyłącznie, co do orzeczonej kary łącznej pozbawienia wolności), a także i to, że wprowadzie orzeczenie kary łącznej na zasadzie kumulacji czy też absorpcji (pełnej – o czym wspomniano w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku) może mieć miejsce w wyjątkowych wypadkach, jednakże zastosowana w tym wypadku zasada absorpcji ma szerokie spektrum (w tym wypadku 2 lata) i w jego granicach może dojść również do wymierzenia kary rażąco surowej.

kc